

Leniniň kesgitlemeleri

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler, Yatlamalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Leniniň kesgitlemeleri LENINIŇ KESGITLEMELERI

kitapcy.ru

• Toýnbi, Webbler we Lenin

Arnold J. Toýnbi (1889-1975) dünýäniň iň köp okalýan, terjime edilýän iňlis taryhcysy...

Birinji jahan urşunda kontrrazwedka gullugynyň propoganda býurosynada işledi. Birnäçe kitabınyň awtory. Meselem, «**Gök kitap**» («Blue Book») kitabında Türkiýäni garalap çykyş etdi.

Ýalan sözländigini soň özi boýun aldy. Hatda ýigriminji ýyllaryň başynda Türkiýä geldi. Iňlis jemgyýetçiliginiň nägileligine garamazdan türkleriň däl-de, grekleriň Anadolyda genosid edendigini ýazdy.

Soňabaka Halide Edip, Adnan Adywar, Rauf Orbaý, Fethi Okýar ýaly türkler bilen dostlaşdy. Atatürk onçakly halap baranok! 1923-nji ýıldaky tanyşlygynda onuň bilen biraz tersleşipdir.

Sözümi Toýnbiniň «**Ýatlamalar. Tanyşlarym**» kitabyna getireýin. Girişinde şeýle diýýär: «Ýatlamalarym bilen hiç kimi ynijydasym gelmedi, muňa ünsli çemeleşdim, adamlary gynandyrjak gürrünlere girmedim...»

Garşyňzda iňlis žentlmeni bardyr öýtmäň! Çünkü Toýnbi (Ilber Ortaýly ýaly) gybat etmegi gowy görýär we pikirlerini oňlamaýan dostlaryny iňňelemekden çekinmeýär! Meselem, Webb maşgalasy bularyň biri...

Gürrüni Lenine baglajak bolýaryn, öňňin – 21-nji ýanwar günü onuň aradan çykanyna tegelek yüz ýyl dolýardy. Näme dahly bar diýmäň!

kitapcy.ru

* * *

Ykdysatçy Sidney J. Webb (1859-1947)...

Aýaly Beatrisa Webb bilen birlikde arasynda Bernard Shaw, Gerbert Uells, Bertran Rassel ýaly intellektuallaryň bolan iňlis sosialistik «**Fabian**» jemgyýetiniň esasy düzümünde hereket edýärdi (Webbleriň öñbaşylygynda bu gurama häzir dünýäniň saýlama ýokary okuň jaýlaryndan çepçi tradisiýanyň dowam edýän **“London School of Economics / LSE” uniwersitetiniň** düýbüni tutdy). Angliýanyň İşçiler partiýasyny gurdy. Hökümetde ýolbaşy wezipelerde işledi.

Sidney Webb (Ýalçyn Küçük ýaly) gallawdy, elliden gowrak kitap ýazdy. Käbir kitaplaryny aýaly Beatrisa Webb bilen bile ýazdy. («Köpcülikleýin alyş-çalyş» adalgasy Beatrisa degişli).

Är-aýalyň 1897-nji ýylда ýazan «**Indistrial demokratiýa**» kitabyny Lenin «Iňlis profsoýuzlarynyň teoriýasy we praktikasy» ady bilen 1900-njy ýylда rus diline geçirdi... Webbleriň 1935-nji ýylда ýazan «**Sowet kommunizmi. Täze medeniýet**», 1942-nji ýylда ýazan «**Sowet Russiýasy baradaky hakykat**» kitaplary Angliýada, aýratynam «Sowuk uruş» döwründe nyşana alyndy...

Bratrisanyň uýasynyň çagalary ýazyjy Barbara Dreýkiň, žurnalist Jon Krippsiň Sowet Soýuzyna gelip gitmegi Webblere edilýän hüjümi hasam artdyrdy.

Iňlisler görnükli intellektuallaryna agyzlaryndan gelenini diýdiler. Taryhçy Toýnbi-de ýatlamalarynda är-aýal Webbler bilen baglanyşykly sowet syýahatyny «haja gitdiler» diýip ýaňsylamakdan gaýra durmady.

Bu ýazanlarymyň Lenine näme dahly bar?

* * *

Meselem, ýaşlygyndan bəri diňe ýagşylyklaryny görəndigine garamazdan Toýnbiniň Webblere garşıy eden ikiýüzliliği hakda ýazjak bolamok. Diýjek bolýanym şu:

Aradan çykanyň yüzünji ýylynda Lenin hakda gözünüň dokundyrýan makalalaryň bolmazlygynyň sebäbini gözleyärin! «Sowuk uruşyň» gutaranyna kyrk ýyl bolup gelýär. Onda nämüçin adamzat taryhyny özgerden intellektual syýasy lider Lenin görmezlige salynýar? Jogaby Toýnbiniň «Ýatlamalarynda» bar: Webb maşgalasy Sowet Soýuzyndan gaýdyp gelenden soñ gören-eşidenlerini aýdyp bermek üçin LSE uniwersitetinde aşsamlyk beripdir. Toýnbi-de çagyrylan myhmanlaryň arasynda...

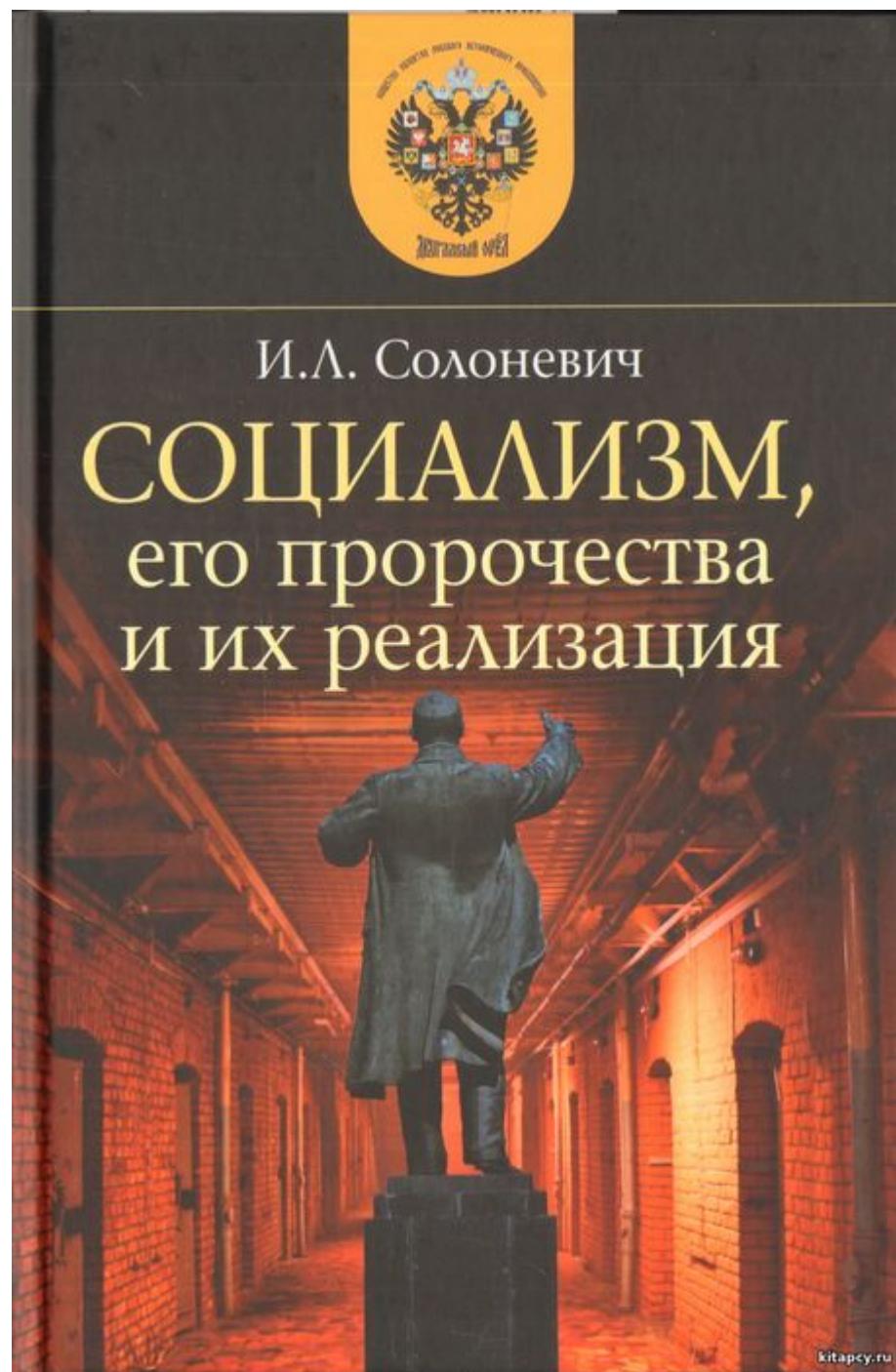
Yzyndan Beatrisa Webb «Sowet kommunizmi. Täze medeniýet» kitabynyň käbir garalamasyny Toýnbä beripdir.

Toýnbi kitabyň «Lenin» bölümini aýratyn üns bilen okapdyr:

– Teoriýada Lenin taryhy zerurlyk sebäpli kapitalizmiň ýok boljagyna ynanañ Marksyň ýolundan ýöräpdir. Nämüçin Lenin aýagyny uzadyp oturmandyr, kapitakizmiň zerurlyk hökmünde ýykyljak wagtyna garaşmandyr?

Marksistik teoriýa hiç hili düşünmeýändigi görnüp duran we nädogry argumenti bilen çagalaç kesgitlemeleri berýän Toýnbi Günbatarda şindizem güýçli alym hasaplanýar!

Diñe Lenin hakda hiç zat bilmeýändikleriniň gürrüni däl, häzirki Günbatar düşünjesiniň çöküşiniň düýp sebäbi şular ýaly ýolugyjy nadanlyk...

• Hayýsy çep?

Möwlana Jelaleddin Rumynyň bir sözi bar: «**Odun ýansa kül bolar, adam ýansa gul bolar**».

Imperializm Ýakyn Gündogary ýene oda sokdy. XX asyryň başynda bolşy ýaly ýene täze paýlaşyp bilmezlik uruşy ýetip geldi. Aldawa düşmezlik üçin düýni gowy bilmek, populýar medeniýete aldanmazdan taryh bilen ýüzleşmek gerek. Geçmuşi propoganda işlerinde ulanyp ýol aşyp bolmaz.

Ilkinji nobatda taryhy sarp edijilik metasy bolmakdan çykarmak lazımy...

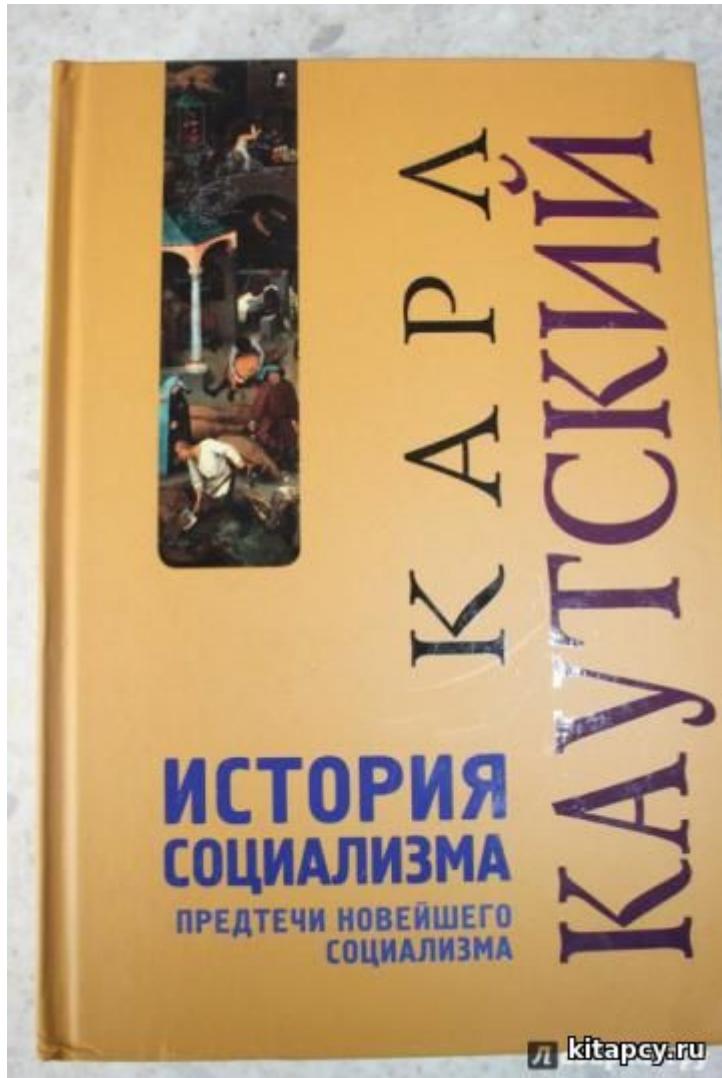
Dünýä şindizem duşman döwletleriň, global maliye gegemoniýasynyň goşunlar arkaly çig mal talamagyň we ýetde-gütde gündे ýasaýan birnäçe milliard adamyň metropoliýalara üzönüksiz göchä-göçlükleriniň dünýäsidi.

Bu ýagdaýdan nädip baş alyp çykmalý? Teoriýasız, ýolgörkezijisiz ýol aşmak mümkün däl...

Kärdeşim, taryhçy Sina Kologly düýn elektron poçtadan hat ugradypdyr. Ol **«Atlas taryh» žurnalynyň** soňky sanynda Lenin hakda ýazypdyr we makalanyň mazmuny «Sowuk uruş» döwründe Günbataryň propoganda ýalanlarynyň jeminden ybaratdy! Göz-görtele Lenine myjabat atylýar! Beýik intellektual rewolýusioneri pese düşürjek bolup şindizlerem arryklaryny gynaýarlar. Haýp.

Ýogsam bolmasa, Lenine we onuň başdan geçiren syýasy prosesine düşünmeginiň, göz ýetirmeginiň öňümizi görmek üçin ummasız uly peýdasy bar. Öwrenesi gelýänlere Leniniň eserlerinden we salgyylanın edebiýatlaryndan uly mekdep ýok...

Meselem, ýurdumyzdaky diskriminasiýaçy jemgyýetçilik toparlanmalary aradan aýyrmagyň ýoly Lenini tanamakdan geçýär. Geň galmaň. Mürrüsen beýinler bilen pikir etmek zyýanly, ýakylarsyňz we gul bolarsyňz...

* * *

Gynansak-da, türk sosialistleriniň özem Lenine dogry düşünip bilmedi, häzirem düşünenok. Näme edilýär: **56 tomluk Leniniň «aforizmalaryndan»** döwürleýin syýasy manýowra görä manysyndan goparyp, göwünlerine ýaran ýerini saýlap alyp, öz sözlerini «dogrulygyna» güwä geçjip biljek sitata gözleýärler! (Lenin 1920-nji ýylda **«Çep kommunizm. Çaga keseli»** makalasyny ýöne ýere ýazmady).

Lenini fetişleşdirjek ýa miflesdirjek bolamok. Onuň hiç haçan hiç hili ýalňyşmandygyny aýtmak gülkünçdir. Netijede, olam adam: özdiýenlidi, gödekdi, çalt göwne degýärdi we («edeni oňuna bolýan bolsa, şoňky dogrudyr» diýen ýaly) käbir meselelerde yñdarmady. (Islendik pursatda ýoldaşyny «dönük», «satlyk haýyn», «yrga» sözleri bilen garalamak Leninden «çepçilere galan miras» diýip bileris!)

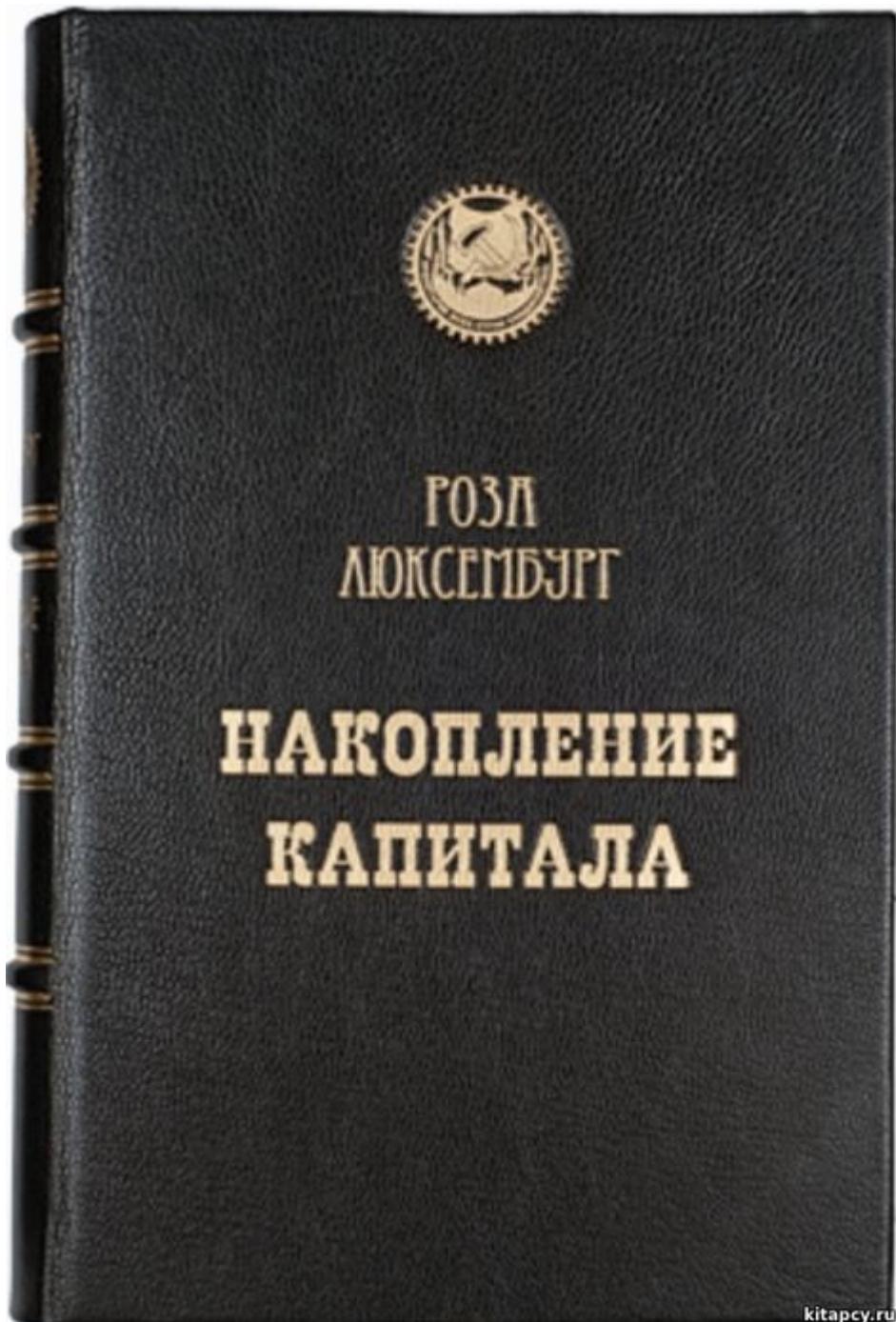
Hem ýone, aýgytly konýunkturalarda kesgitli çäreleri geçirip

bilýän geniý derejesindäki beýik ýolgörkezijidi. Diňe gürläp, çykyş edip oňanokdy, garyp-gasarlary, zähmetkeşleri müňlerçe ýyllyk boýunsunujylykdan azat edip biljek täze eýýamyn gapysyny açan rewolýusionerlerden biridi...

Ýagny... Problemalary çözmek üçin imperializm eýýamynyň marksisti Lenini tanamasa bolmaýar. Meselem:

Ýakyn Gündogar ýurtlary ýaly dünýäniň birnäçe ýurdunda döwlet möçberindäki eksptremistik meseleler çözgütsizligij girdabyndan çykyp bilenok. Edil Ysraýyl-Palestina uruşy ýaly... Türkiýede-de «döwlet meselesi» soňky ýyllaryň soňy görünmeýän ugry bolmagynda galýar.

Bu boyunça Lenin nähili pikirde bolupdyr?

kitapcy.ru

* * *

Nemes kommunisti Roza Lýuksemburg Birinji jahan uruşynyň täsiri bilen ýurt azat-edijilik uruşlary döwrünüň gutarandygyny öňe sürdi. Emma Lenin imperializm eýýamynda munuň mümkün däldigini aýtdy. Şol sebäpli anti-imperialist Mustapa Kemal bilen gatnaşyk açyp (Müsür, Yrak, Eýran, Owganystan, Hindistan, Hytaý ýaly ýurtlaryny milli hereketlerini), ýurt azat-edijilik uruşlaryny goldady. Lenin gündogar halklary üçin esasy wezipäniň heniz kemala gelip ýetişmedik kapitalizme garşı däl-de, imperializmiň

guraly bolup hyzmat edýän orta asyr galyndylaryna garşy göréşmeksigini nygtady.

Ýakyn Gündogarda häzirem synpy gatlaklar kesgitleyji däl. Ýagdaý şeýle bolsa, imperializme garşy nähili pozisiýa geçmeli?

Iň güýcli döwründe-de Lenin kolonial ýurtlar meselesine degişli pikirleri bilen ylalaşyga getirmekde kynçylyk çekdi. Sebäp garşysynda «**Günbatar çepçileri**» bardy! Häzirem üýtgän zat ýok...

Imperializme organiki taýdan ilteşikli toparlary «çepçi» hasaplap bolmaýar, bularam edil Şeýh Saidi gorap çykyş edýänler ýaly yzagalaklaryň hataryndadır...

Ýurt diskriminasiýasyny güýjedýän eksplutatorlaryň, kolonizatorlaryň aldawyna düşmezlik üçin ölümünüň yüzünji ýylynda-da Lenin bize ýolgörkeziji bolmagynda galýar.

БОЛЕЕ СПРАВЕДЛИВЫЙ
МИР ВОЗМОЖЕН!

РЕДЖЕП ТАЙИП
ЭРДОГАН

kitapcy.ru

• **Haýsy Erdogan?**

Türk sagçylary «**imperializm**» sözi bilen ýetmişinji ýyllarda tanyşdy. Özem bu sözi ulanmaga beter utanýardы...

Soňky ýyllarda bolsa, Erdoganyn dilinden düşmän gelýär:

«- Imperialistik düzgüne biz «saklan!» diýdik...

- Imperializmiň öñünde sežde ederler öýtmäň...

Ýurduny imperialistleriň syýasy we ykdysady sistemasynyň galybyna salmakdan başga maksady bolmadyklardan antiimperializm sapagyny alma aladamyz ýok...

Bir hepde öñem şeýle diýdi:

«- Biz ýurдумызыň bähbitlerinden, halkымызыň göz öñünde tutan

maksatlaryndan dänmejegimizi görkezdigimizsaýy syýasy, diplomatiki, ykdysady, harby ugurda aýagymyza badak atylýar. Biz gorkuzaryn, ýöwsellederin, haýalladaryn, imperialistik pirimlerine yrza ederis öýdýärler...»

Bu gaytawully sözlerden soñ näme boldy:

– Onuň partiýasy Şwesiýanyň agzalygyna «bor» diýdi.

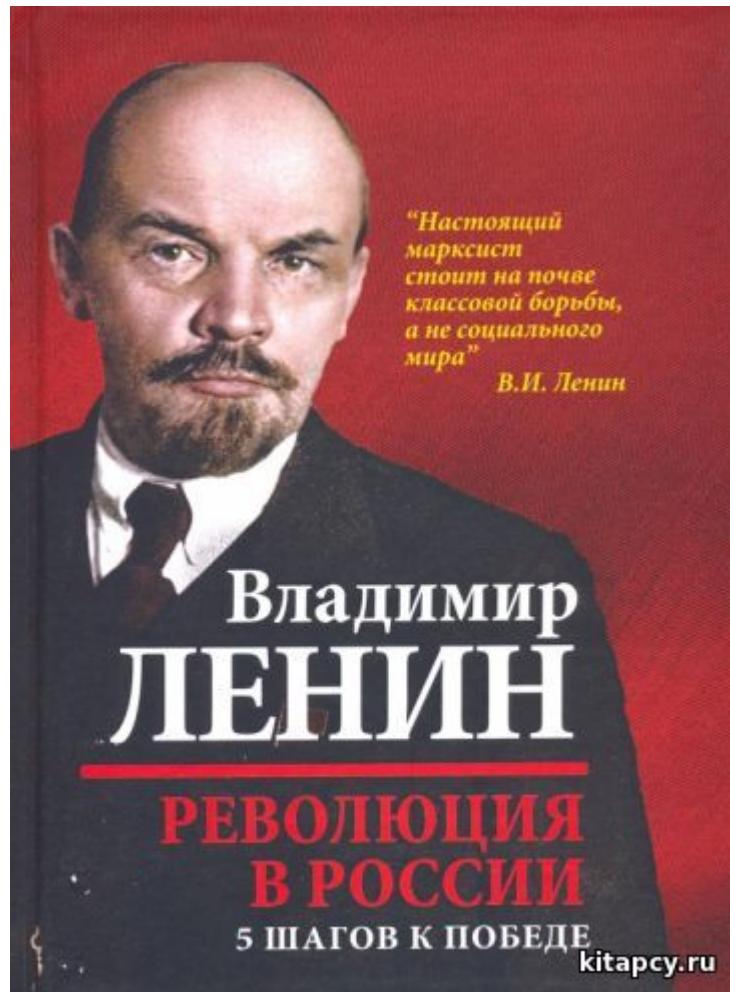
Şeýle mysaly Döwlet Bahçeli üçin bermegiň geregi barmy? Şeýle mysaly Özgür Özel üçin bermegiň geregi barmy?

Dilujunda antimperialistsireýänleri NATO-dyr ABŞ çalt mugyra getirdi!

Şehit esgerlerimiz üçin elleşesi gelmeýänleriň «Natosöýüjiliği» adamyň bagryny ýakýar. Eýsem ganhorlary kimdir öýdýärler?

Galyberse-de Palestinany kim bombalaýar? Ýemeni kim bombalaýar? Siriýany, Yragy, Owganystany, Liwiýany we beýleki ýurtlary kim gan kölüne öwürdi? Ukraina-Russiýa uruşyny kim turuzdy?

Uzadyp oturmagyn, bularyň hiç birisi ýaşyryн syr däl...

* * *

1916-njy ýyl.

Lenin Şweýsariýada sürgünde. Ol Sýurihde kitaphanada bir soragyň üstünde kelle döwýär:

– Mundan birküç ýyl öñem hemmeler uruşlar döwrüniň yzda galandygyna, adamzada asuda we bagtly gelejegiň garaşýandygyna çyny bilen ynanyň ýörkä, nädip Birinji jahan uruşy turdy?

Lenin uruşyň ykdysady, syýasy tarapyny öwrendi. Köp dürli halkara wakalaryň bulam-bujar dünýäsinde ugur-ýol tapmak isleýänlere ýolgörkeziji bolup biljek kitap ýazdy:
«Kapitalizmiň iň ýokarky stadiýasy imperializmdir».

Leniniň peýdalanan edebiýatlary ajaýypdy:

(106 nemes, 23 fransuz, 17 iňlis, 2 rus awtorlarynyň kitaplary bilen bile) 148 kitap, bu dillerse çap edilen 49 dürli neşir bjlen 232 makaladan ybaratdy.

Salgylanylan awtorlaryň arasynda Marks, Engels, Karl Kautskiý, Rudolf Gilferding, Jon Hobson, Gerhart Šuls-Gawernitz, German Lewi, Otto Jeidels, Alfred Lansberg, Ýakow Risser, Zigmund Şilder we beýlekiler bardy...

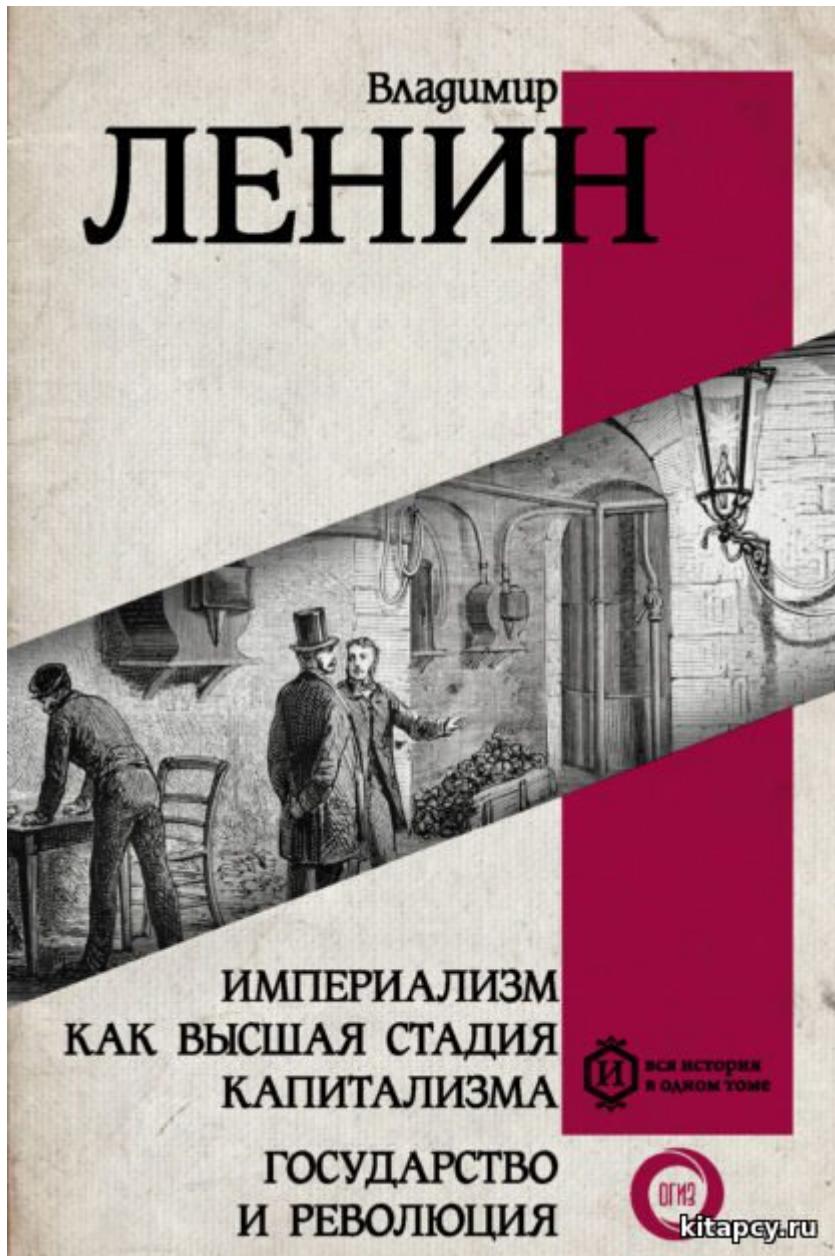
Marksyňky ýaly diliniň agyrdygy sebäpli Leniniň kitaplary-da agyr okalýardy, emma onuň bu kitaby aňsat okalýardy («Parus» neşirýatyň redaktory, ýazyjy **M.N.Pokrowskiniň** muňa az goşandy bolmady).

Şol döwür kitabyň adynda ulanylan «imperializm» we «kapitalizm» sözlerine köp kişiniň gözü öwrenişmedi.

Lenin gözýetimleri giňeltdi: Birinji global genosidini çisirmän, üstüne goşman, kemmän, ýoýman, düýpli düşnükli düşündirişini berdi:

– Monopoliýaçy ykdysady eksplutasiýa we onuň täsirini bilmezden imperializme dogry düşünip bolmaýar.

Has giňişleýin düşündirmäge synanyaýyn:

* * *

On bölümünden ybarat kitabyň mazmuny şular ýalydy:

- Senagat bilen bankirlik monopoliyanyň maliýe kapitalyny emele getirip, has köp girdeji gazanyp biljek daşary ýürtlaryna ümzügini dikýär...
- Kapital eksporty haryt eksportyna görä basyşly ýagdaýa gelýär...
- Garşylyga uçranda-da ýaraga ýapyşýar...

Ýagny, Birinji jahan uruşy töötänden bolan zat däldi: Monopoliýalaşan kapitalizm täze bazarlara we çig mallara bolan islegi üçin her gezeginde syýasy, harby taýdan giñelmelere mätäçlik duýýar we bulam döwletleriň agressiw bolmagyna getirýärdi...

Jemläp aýdanymda, Lenin bize:

– Erdoganyn, Bahçeliniň, Özalyň NAT0-dyr ABŞ-nyň uruşjaň doktrinasyna boýun egen syýasy funksiýasy bilen şol gün Maliýe ministri Mehmet Şimşegiň «reforma» ady bilen döwletiň ykdysady synanyşyklarynyň global kapitalyň «hyzmatyna bermeginiň» arasynda parh ýokdur diýýär! Türk partiýalarynyň ýolbaşçylary dilujunda imperializme garşıy gøreşyändijlerini aýdýanam bolsalar, hakykatda global kapitalyň öñünde iki epilýärler... Ölüminiň yüzünji ýylynda Leniniň berip giden kesgitlemeleri şu günlerem öz gymmatyny saklayar.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 25.01.2024 ý. Publisistika